

Историскиот развој на иселувањата од Македонија (2)

Славе Николовски-Катин

За разлика од САД, Канада и Австралија, кон Европа преселбите на Македонците се интензивираа по Втората Светска Војна и траат с# до денес. Македонците започнаа да се доселуваат најпрво на временна работа, а потоа од година во година тоа добива траен карактер. Особено во седумдесетите години од минатиот век, притисокот за организирани барања на работници од разни европски агенции и компании, стана с# поголем. Таквите барања ги прифатија и бироата за вработување, преку кои се вршеше упис на заинтересираните работници, а потоа и разни агенции и посредници кои ги упатуваа нашите луѓе директно во западноевропските земји, особено во Германија, Швајцарија, Франција, Данска, Шведска. Карактеристично е што, во почетокот на времената работа во овие земји на организиран начин заминуваа работоспособни млади луѓе, како самци, без семејства. Речиси, сите заминуваа со потпишани договори во џебот, што подразбираше дека ќе останат една до пет години, да заработат, да спечалат некоја пара и потоа да се вратат назад во татковината.

Подоцна се покажа дека само мал број од македонските граѓани кои заминаа при крајот на шеесеттите и во почетокот на седумдесеттите години се вратија во земјата, додека поголемиот број се прилагодија на животните и работни услови во новите средини. Тие си ги земаа своите семејства, а со тоа започна новиот бран емиграциони движења од Македонија кон Европа. Притоа, Македонците во Европа, особено во Германија и во Шведска, уште во шеесеттите години, речиси со почетокот на нивното масовно доаѓање, како што тогаш се нарекуваше, временна работа, почнаа да се самоорганизираат. Македонските клубови и здруженија се формираа како потреба за ублажување на носталгијата, копнежот по своите, од кои многумина беа подолго одвоени, но и потребата за меѓусебно дружење и комуницирање и за полесно реализирање на одделни нивни заеднички потреби. Така, постепено почнаа да се јавуваат нови облици на дејствување на спортски, фолклорен, културен, образовен и друг план, кои со текот на времето прераснуваа во богат мозаик од активности на многу полиња, се разбира, зависно од условите, потребите и можностите на Македонците во новите средини.

Инаку, почнувајќи од седумдесеттите години, бројот на новосоздадените цркви и црковни општини, клубски и други асоцијативни облици на собирање во прекуморските и во европските земји, с# повеќе се зголемува. Најголемиот број Македонци членуваа или беа редовни посетители на тие многубројни асоцијации, каде тие организираа верски, национални, фолклорни, спортски, културни и други манифестации. Така, всушност и се појавија првите искри, првите иницијални собирања и другарувања. Иницијаторите ја

истакнуваа очигледната потреба и намера: Македонците да си отворат свои катчиња во една заемна корелација, со најшироки договарања и во соработка со татковината да ги активираат сите свои потенцијали. Тоа беа шанси и можности да се развиваат најразлични активности на најдостоинствен начин да се афирмира македонското име, македонската држава и македонската вистина. Со формирањето на македонските православни цркви и црковни општини, како и друг вид асоцијации, се создадоа услови за негување на роднокрајното културно наследство, на религијата, традициите и обичаите, како и да се зачувува македонскиот идентитет и македонската вистина.

Раселувањето на емигрантите од логорите во Грција, Италија и Австрија започна 1951 година, главно во Австралија, Нов Зеланд и Јужна Америка (Бразил и Аргентина), од 1957 година во Белгија, 1958 и 1961/62 во скандинавските земји, а во седумдесеттите години се засили бранот на граѓани на привремена работа и престој во странство. Се проценува дека само од Република Македонија во земјите на стариот континент денес има над 100.000 Македонци. Исто така, има и неколку десетици илјади етнички Албанци, Турци, Роми и други од Р.Македонија, кои пак таму живеат и работат над триесет години. Најголем број од нив над 50.000 се во Германија, над 10.000 во Швајцарија; десетина илјади во Шведска, по околу 5.000 во Австрија, Франција и во Данска, а неколку илјади во Белгија и во другите европски земји. Според неофицијални податоци има и десетина илјади Македонци од Беломорска Македонија и помал број од Пиринска Македонија. Овој број на Македонците во Европа во последните години речиси е непроменлив, или варира со помали осцилации.

Македонците кои работат во поголемите центри ширум Европа, уште со доаѓањето имаат организиран живот преку организациите, клубовите, друштвата, црковните општини, печатот и другите асоцијации. Досега се формирани околу 40 клубови и друг вид асоцијации со македонско национално обележје и тоа: во Германија дваесетина, во Шведска десетина, по неколку во Франција, во Данска, во Австрија итн. Оваа форма па општествено собирање придонесува за зачувување на националниот и културниот идентитет на Македонците и нивната врска со родната земја. Тука, со различен успех се организираат информативни (печат, радио), културно-забавни, воспитно-образовни, црковно-просветни, спортски и други активности, кои придонесуваат за зближување во новите средини.

Уште со доаѓањето во новите средини во повоениот период, Македонците во западно-европските земји правеа обиди да се организираат. Во почетокот иницијатори беа поединци-емигранти декларирани како антикомунисти во прифатните логори. Оние пак, емигранти во грчките логори кои изјавија дека се Македонци беа изложени на посебен режим на измачување. Тие беа, главно, членови на Македонскиот Национален Комитет (МНК), подоцна преименуван во Ослободителен Комитет на Македонија (ОКМ), на Движењето за Ослободување и Обединување на Македонија (ДООМ), на Народно-Ослободителниот Фронт на Македонија (НОФМ) и други организации. Македонците во западно-европските земји, покрај тоа што се организираа во политички партии, обично се групираа и печатеа информативни гласила, преку кои ја изразуваа својата политичка и национална определба.

Македонците во западно-европските земји, по примерот на прекуокеанските земји, САД, Канада и Австралија, во изминатите три децении, започнаа да се организираат на црковно-национално поле. Така, уште во седумдесеттите години, најпрвин во Шведска, потоа Данска, Германија, Швајцарија, Австралија, Франција, Велика Британија... Како резултат на силниот подем денес се организирани или се во формирање 28 македонски православни црковни општини кои се во Европската Епархија на Македонската Православна Црква.

Исто така, значајно поглавје во историскиот развој на Македонците во дијаспората е и прашањето со Македонците со муслиманска вероисповед. Нив ги има неколку стотици во Истанбул, Измир, Бурса и во други градови во Турција, како и во европските и во прекуокеанските земји. Тие се дојдени претежно од Дебарско, Реканскиот крај, с. Горно Врановци, Скопско, Тетовско, Гора (во Србија и Црна Гора, односно Косово) и од други

места. Карактеристично за оваа македонска популација е тоа што ја примила муслиманската вера, а ги задржала: македонскиот јазик, културните вредности, обичаите и традициите донесени од Македонија.

Инаку, во минатото македонските печалбари, а потоа и иселениците биле претежно од селско потекло, во потешка економска состојба, со понизок степен на образование и со ниски стручни квалификации, за разлика од денешните доселеници, кои претежно се со високо образование и стручно оспособени. Оттука, главната цел на иселувањето била обезбедување на основната егзистенција и создавање материјални резерви за семејството. Мал број иселеници го напуштиле родниот крај поради политички причини, како и од традицијата за одење во друга земја. Меѓутоа, кај последните неколку генерации, како и кај доселениците од поново време, особено од Република Македонија, се јавува иселување на лица со високо образовно и со повисоко културно и социјално ниво, што условува нов структурален степен во македонската дијаспора. Така, меѓу нив има интелектуалци од различни сфери на различни области кои се афирмирани не само во македонски, туку и во светски рамки.

Промените во економската, социјалната, образовната и квалификационата структура, паралелно со остварениот материјален потенцијал, условуваат и делумна трансформација на животните навики на македонските иселеници во дијаспората. Притоа, голем број од нив, особено од егејскиот дел на Македонија се пробиле во повисокото општество во кое живеат. Меѓутоа, во политичкиот живот во новите средини и општества, македонските доселеници видно заостануваат зад другите етнички групи, а тоа е случај и со другите иселеници од балканските земји. Сепак, нивните постигнувања на економски, духовен, образовен, културен и спортски план, сè повеќе придонесуваат тие да не бидат третирани како граѓани од втор ред, туку како интегрален и важен фактор во новите средини во дијаспората, особено во мултиетничките општества.

И покрај разликите што иселениците од македонско потекло во дијаспората ги поседуваат во социјалната структура, а кои се резултат на различните нивоа на образование и материјална состојба, за нив се карактеристични некои заеднички обележја во социјалниот живот. Така, голем број од доселениците од Македонија, на одреден начин се асимилирани или се наоѓаат “зовриени“ во котелот на асимилирањето. Поголемиот дел од македонските доселеници пак, само привидно ја прифаќаат интеграцијата во тамошното општество, а им остануваат верни на традиционалниот начин на живеење. Тие и понатаму се тесно врзани со семејството во суштина засновано и одржувано во традиционален и патријархален дух. Обезбедувањето и комплетирањето на семејството претставува еден од приоритетните животни цели на македонските иселеници во новата средина. Затоа и нивниот најголем дел од општествениот живот се одвива, главно, во рамките на македонските етнички заедници. Во исто време, дел од нив пружаат извесен отпор на настојувањата на новата средина и тешко се вклопуваат во новиот начин на живеење, плашејќи се дека ќе го загубат личниот и националниот идентитет. Затоа, поголемиот број македонски доселеници ја продолжуваат поврзаноста и се групираат во македонските етнички заедници лоцирани, главно во поголемите индустриски центри, каде и го започнаа првиот организиран живот.

Така, првите форми на собирање меѓу македонските иселеници датираат од времето на масовното доаѓање во новите средини, кога со себе ја носат својата култура, традициите, религијата и обичаите. Како резултат на тоа, во сите поголеми центри, како што се Детроит, Гери, Чикаго Кливленд, во САД, Торонто, Хамилтон и Виндзор, во Канада, Перт, Аделајд, Мелбурн и Сиднеј, во Австралија, потоа во Гетеборг, Малме во Шведска, во Копенхаген, во Данска, во Парис, Франција, Минхен, Берлин и Хановер, во Германија, Цирих во Швајцарија и други индустриски градови, уште на почетокот се формираа заемно-помошни, културни, црковни асоцијации и друг вид друштва. Тие имаат за цел да ја зачуваат македонската култура, обичаите и верските традиции, да се обезбеди материјална помош на социјално загрозените Македонци, како и да собираат средства за изградба на цркви, училишта и други објекти во новите средини и во нивните родни места, во Македонија. Така, уште во далечната 1910 година е изградена првата црква во Торонто,

Македонско-бугарска црква “Св. Кирил и Методиј”. Таму, во 1912 година е формирана првата банка на македонските доселеници од Егејска Македонија. Исто така, формирани **се** повеќе селски друштва на иселениците од цела Македонија.